

Monitoring digitalnih prava u Srbiji

8 – 21. maj 2020.

Broj povreda digitalnih prava konstantan, pretnje sve oštrije

Izveštaj o digitalnim pravima na Balkanu za prethodne dve nedelje beleži kontinuirane pritiske zbog izražavanja i aktivnosti na internetu. Pretnje, uvrede, optužbe i slučajevi govora mržnje spadaju u pritiske koji se učestalo dešavaju. Pored pritisaka, zabeležene su i druge povrede prava na internetu kao što su manipulacije u digitalnom okruženju, narušavanje informacione bezbednosti, te povrede informacione privatnosti.

PRETNJE SMRĆU NA DRUŠTVENIM MREŽAMA, OPTUŽBE I HAPŠENJA

U Srbiji je 6. maja zvanično [ukinuto vanredno stanje](#), što nije bitnije uticalo na učestalost povreda prava u digitalnoj sferi. Najčešći su pritisci zbog izražavanja i aktivnosti na internetu, dok najviše optužbi, uvreda i pretnji i dalje trpe novinari. Novinarka i pomoćnica glavnog i odgovornog urednika magazina Vremena Jovana Gligorijević dobila je [pretnje smrću u poruci na Instagramu](#). Pretnja je prijavljena Posebnom tužilaštvu za visoko-tehnološki kriminal u Beogradu, a [osumnjičeni je uhapšen](#) u Novom Sadu. Na drugoj društvenoj mreži, Tviteru, novinaru Slobodanu Georgievu i TV voditelju Ivanu Ivanoviću, kao i opozicionim političarima Draganu Đilas i Bošku Obradoviću upućene su [pretnje smrću sa anonimnog profila](#). Kako navodi [Nezavisno udruženje novinara Srbije](#), osumnjičeni za ove pretnje je uhapšen.

Prema navodima Udruženja novinara Srbije, meta neosnovanih optužbi bio je Budimir Ničić, dopisnik Glasa Amerike, kog je [Srpska lista optužila za neprofesionalnost](#), te označila kao deo „šireg paklenog plana, da se poljulja poverenje naroda u Srbiju, ali i u Srpsku listu“. Optužbe su upućene nakon priloga o samohranj majci kojoj je pretila opasnost da ostane bez krova nad glavom. U potkategoriji pritisaka zbog objavljivanja informacija našao se [građanin iz Loznice](#) koji je, prema izveštajima medija, proveo 50 dana u pritvoru, pri čemu su mu oduzeti elektronski uređaji da bi mu zatim bio određen kućni pritvor do okončanja pravnog postupka. Jedan građanin je optužen za širenje panike na Tviteru zbog objava o nedostacima opreme, ljudstva i prostorija u Opštoj bolnici u Loznici.

U Severnoj Makedoniji takođe su zabeležene uvrede novinarima. Miroslava Burns, novinarka Slobodne štampe bila je [meta seksističkih uvreda](#) u tekstovima na portalu DokazM.mk. Ovakve uvrede na račun novinarku osudio je Nezavisni sindikat novinara i medijskih radnika (SSNM). U Hrvatskoj se desio slučaj [masovnog deljenja antisemitskog članka](#) na Fejsbuku. U članku, objavljenom na portalu Istinom protiv laži, tvrdi se da koronavirus cilja ne-Jevreje i da je pandemija

stvorena da bi se ukinuo papirni novac.

DRUŠTVENE MREŽE KAO SREDSTVO ŠIRENJA LAŽNIH VESTI

Manipulacije u digitalnom okruženju zabeležene su i u ovom preseku stanja digitalnih prava. Tako je u Srbiji [nekoliko portala objavilo tekstove](#) sa tvrdnjama da je BBC rangirao Srbiju na drugo mesto liste zemalja sa "najboljim merama u borbi protiv pandemije". Međutim, utvrđeno je da takva lista ne postoji.

U Crnoj Gori, dva političara su na društvenim mrežama [delila fotografiju ranjene bebe](#), tvrdeći da je povreda posledica policijskog nasilja u Nikšiću. Fotografija, međutim, nije nastala u Nikšiću, već je preuzeta sa internet stranice iz inostranstva.

Hrvatska prednjači po broju manipulacija na internetu koje su se dešavale u prethodnom periodu. Tako se pojavio [lažni video o trgovini dečijim organima](#) i njihovoj upotrebi u medicinskim eksperimentima, koji je kružio Fejsbukom. Kako navodi Faktograf, ovaj video, pregledan više od 80.000 puta, datira iz 2015. godine i prikazuje decu i odrasle nakon vazdušnih napada u Siriji.

Društvenim mrežama u Hrvatskoj kruži i [lažna vest o prinudnom mikročipovanju građana](#). Portal Zajednohrvatska.wordpress.com objavio je članak u kome se tvrdi da postoji tajni plan za mikročipovanje globalnog stanovništva i da su hrvatski političari potpisali sporazume kojima se obvezuju na mikročipovanje svojih građana. U članku se takođe implicira da su mere preduzete u borbi protiv epidemije virusa donete u svrhu mikročipovanja građana. Još jedan slučaj širenja neistinitih informacija u Hrvatskoj tiče se onih o [hapšenju Bila Gejtsa](#). Naime, na društvenim mrežama šire se dezinformacije da je američki FBI uhapsio Bila Gejtsa pod optužbom za biološki terorizam. Lažna vest dopunjena je opisom operacije hapšenja, kao i fotomontažom Gejtsa sa lisicama.

MANIPULACIJE I RAČUNARSKE PREVARE

U Severnoj Makedoniji se odigrao slučaj manipulacije u digitalnom okruženju koji uključuje i računarsku prevaru. Građanima su [stizali mejlovi](#) napravljeni da izgledaju kao da su poslani iz Ministarstva zdravlja Severne Makedonije. U [porukama](#) pod naslovom "Potrebno reagovanje: jedan od vaših kontakata je Covid-19 pozitivan", traženo je da građani otvore fajl poslat u prilogu mejla, te da će oni koji fajl ne otvore biti procesuirani i uhapšeni. Računarska prevara desila se i u Srbiji, kada su [građanima stizali fišing mejlovi](#), navodno od dve banke – Banke Intese i AIK banke. Mejlovi su sadržali opasne malvere, a [sličan slučaj fišing kampanje](#) desio se i u decembru 2019. godine.

U Srbiji je takođe zabeležen objedinjeni slučaj računarske prevare i manipulacije. Twitter aktivista [@XudRobin](#), koji je nedavno objavio informacije o aktivnostima internet tima Srpske

napredne stranke, [primio je mejlove sa lažne adrese](#), jedan navodno od Centra za istraživačko novinarstvo (CINS), u kome se od njega traži da otvori sumnjivi link.

OBJAVLJIVANJE MEJLOVA I LOZINKI SLUŽBENIKA MINISTARSTAVA

Povreda informacione privatnosti odigrala se u Severnoj Makedoniji gde je hakerska grupa, poznata kao "Jaka grčka vojska", [upala u sisteme ministarstava finansija i ekonomije](#), a zatim tvitovala spisak mejlova i lozinki tamošnjih službenika.

SHARE Fondacija i BIRN pokrenuli su [regionalni blog](#) posvećen redovnom praćenju povreda prava i sloboda na internetu. U [prethodnom izveštaju](#) SHARE Fondacije, zabeležen je pad broja slučajeva povreda, ali i konstantni pritisci zbog izražavanja i aktivnosti na internetu – pretnje, uvrede, kao i verbalni napadi na novinare, koji su česta meta.

[Monitoring baza SHARE Fondacije](#)